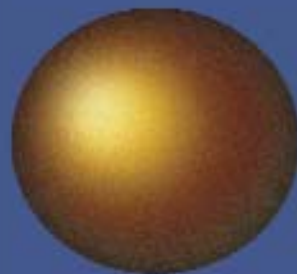

Aktuell svensk litteratur om ljus och färg

Annoterad bibliografi

Karin Fridell Anter

- 2007 -

SE RUM

Förening för ökad kunskap om färg och ljus

Karin Fridell Anter är docent och arkitekt SAR/MSA med specialinriktning på färgfrågor. Hon är verksam inom konsultföretaget Explicator AB, www.explicator.se.

Arbetet har bedrivits med stöd från Bertil och Britt Svenssons stiftelse för belysningsteknik. Bearbetning för digital publicering har gjorts med stöd från Alcro-Beckers AB och Explicator AB.

Parallellt med denna bibliografi publiceras en kunskapsöversikt om ljus, färg och deras samverkan i rummet (ISBN 978-91-977802-0-9)

Aktuell svensk litteratur om ljus och färg: Annoterad bibliografi

(C) Föreningen SE RUM och Karin Fridell Anter

Grafisk form: Nora Anter

Omslag: Ulf Klarén

ISBN 978-91-977802-1-6

SE RUM - Förening för ökad kunskap om färg och ljus, Stockholm, 2008

c/o Ulf Klarén, Metkroken 4, 193 41 Sigtuna

ulf.klaren@konstfack.se

SE RUM

Förening för ökad kunskap om färg och ljus

Aktuell svensk litteratur om ljus och färg – annoterad bibliografi

Färg och ljus i samverkan skapar vår visuella uppfattning av rum, både i den tredimensionella världen omkring oss och i tvådimensionella bilder och mönster. Samtidigt är kunskapen om samverkan mellan färg och ljus fragmenterad, vilket gör det svårt att få en helhetsbild av området. Mot denna bakgrund har föreningen SE RUM (tidigare namn Visuella Världar) tagit initiativet till en kunskapsöversikt, som bekostats med medel från Bertil och Britt Svenssons stiftelse för belysningsteknik.

Denna bibliografi har skrivits parallellt med kunskapsöversikten. Den tar upp svenska böcker och forskningsrapporter som behandlar färg och ljus på ett sätt som är relevant för deras samverkan i den byggda miljön. Med *färg* avses här *det vi ser som färg*, och bibliografin tar inte upp materialfrågor eller måleriteknik. Inte heller tar den upp arbeten som har ett huvudsakligen konsthistoriskt eller arkitekturhistoriskt perspektiv.

Tonvikten ligger på arbeten som är publicerade under perioden 1998-2007, men vissa centrala äldre skrifter finns också med. Bibliografin inleds med det fåtal arbeten som uttryckligen behandlar både ljus och färg, och fortsätter sedan med övriga arbeten under rubrikerna *Ljus* respektive *Färg*. Varje avdelning inleds med de centrala verken och avslutas med kortare och/eller mer perifera publikationer. Slutligen ges en referensförteckning med samtliga publiceringsuppgifter.

Trots ambitionen att täcka in så mycket som möjligt har vi förmodligen inte lyckats hitta allt som borde finnas med - kompletteringar mottages tacksamt!

Uppsala april 2008
Karin Fridell Anter

Publicerade verk och färg och ljus i samverkan

Forskare och praktiker om FÄRG LJUS RUM (Fridell Anter 2006)

En antologi som vänder sig till arkitekter och andra som professionellt arbetar med utformningen av rum i olika typer av byggnader. Den presenterar aktuella resultat från den svenska forskningen om färg, ljus och rum tillsammans med erfarenheter från praktiserande arkitekter som dagligen arbetar med dessa frågor. Efter introducerande artiklar av Karin Fridell Anter och Björner Torsson är boken uppdelad i följande avsnitt:

Nedslag i 1900-talets färger. Artiklar av Margareta Tillberg, Mari Ferring och Jan M Berg

Nedslag i projektering och byggande. Artiklar av Ingalill & Rodel Stintzing och Gertrud Olsson.

Nedslag i forskning om färg, ljus och seende. Artiklar av Karin Fridell Anter, Monica Billger, Maud Hårleman, Rikard Küller, Jan Janssens, Helle Wijk och Anders Liljefors.

Nedslag i rummet och estetisk uppmärksamhet. Artiklar av Jadwiga Krupinska, Ulf Klarén och Björner Torsson.

Colour in Enclosed Space. Observations of Colour Phenomena and Development of Methods for identification of Colour Appearance in Rooms. (Billger 1999)

Färger påverkar varandra när de ses tillsammans i ett rum, och både färgupplevelsen och rumsupplevelsen förändras när belysningen ändras. Monica Billgers doktorsavhandling undersöker hur dessa färgförändringar sker och med vilka metoder man kan identifiera och jämföra färgupplevelsen under olika förhållanden. De viktigaste slutsatserna finns presenterade även i antologin FÄRG LJUS RUM (Fridell Anter 2006)

Färg i norr och södervettande rum. Kulörtonförskjutning genom varierande ljusförhållanden. (Hårleman 2000)

Maud Hårlemans licentiatavhandling behandlar skillnaderna i färg- och rumsupplevelse i dagsljusbelysta rum mot olika väderstreck. De viktigaste slutsatserna finns presenterade även i hennes doktorsavhandling (se nedan) samt i antologin FÄRG LJUS RUM (Fridell Anter 2006)

Daylight influence on colour design. Empirical study on perceived colour and colour experience indoors.(Hårleman 2007)

Maud Hårlemans doktorsavhandling vidareutvecklar frågeställningarna om väderstreckets betydelse för färg- och rumsupplevelse. De viktigaste slutsatserna finns presenterade även i antologin FÄRG LJUS RUM (Fridell Anter 2006).

Stora boken om inredning (Häggqvist 2007)

Innehållsrik och seriöst upplagd antologi riktad till en bred publik. Bland artiklarna finns *Att inreda med färger* (Karin Fridell Anter), och *Utan ljus inget rum* (Ingrid Sommar intervjuar Eric Desmeules).

Svensk miljöpsykologi (Johansson & Küller 2005)

Antologi med artiklar om vitt skilda aspekter inom det miljöpsykologiska ämnesområdet. Bland författarna finns Lars Sivik, Rikard Küller och Igor Knez. Deras artiklar presenteras separat i denna bibliografi.

Icke-visuella effekter på människan av ljus och färg (Küller 2005)

Ingår i antologin *Svensk miljöpsykologi*. Här presenteras forskningsrön rörande ljusets påverkan på det *kronobiologiska systemet*, ofta kallat *den biologiska klockan*, samt forskning om färgers aktiverande inverkan, lysrör och flimmer.

Goda miljöer och aktiviteter för äldre (Wijk 2004)

Antologi där Helle Wijks och Gunilla Brunnströms artiklar behandlar färg respektive ljus. Dessa artiklar presenteras separat i denna bibliografi.

Boverkets författningssamling BFS 2004:15 (Boverket 2004)

Innehåller föreskrifter och allmänna råd om tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. I paragraferna 11 och 14 finns allmänna råd om kontrastmarkering med färg och om belysning.

Inspirationsguiden Rum för Lärande (Zandfeld & Prytz 2006)

Presenterar en modell för upprustning av skolbyggnader genom samarbete mellan elever, skolpersonal, förvaltare, färgsättare, forskare, beskrivare och målare. Boken innehåller bl.a. artiklarna *Färgval och barns utveckling* (Jan-Erik Andersson & Erling Zandfeld) och *Ljuset skapar rum och upplevelse* (Annika Jarskär).

Färg, Ljus och Rum - Om Gösta Wessels ljustittskåp (Klarén 2002)

Rapport från ett konstnärligt utvecklingsarbete vid Konstfack. Ulf Klarén presenterar de ljustittskåp som konstnären professor Gösta Wessel utvecklat i syfte att konkretisera vissa färgfenomen och som också kan användas för att vidare utforska samverkan mellan ljus och färg i vår rumsliga perception.

Den estetiska ytan – om formell gestalt, analog abstraktion och logiskt expressiv symbolik (Klarén 2000)

Rapport från ett konstnärligt utvecklingsarbete vid Konstfack. Författaren diskuterar den omgivande verklighetens sinnligt uppfattbara strukturer som inom oss ger upphov till perceptiva och kognitiva mönster av bl.a. färger och former. Han visar också hur konstnärer under olika tider använt olika *logiskt expressiva symboler* för att med hjälp av färg på en plan yta avbilda ljus, färg och rumslighet. Mycket av rapportens innehåll återfinns även i Ulf Klaréns artikel i antologin FÄRG LJUS RUM (Fridell Anter 2006)

Publicerade arbeten om ljus***En bok om belysning*** (Starby 2006) och dess föregångare ***Belysningshandboken*** (Starby 1992)

Vänder sig framför allt till belysningsplanerare och förmedlar en teknisk, matematisk grund för planering av belysningsanläggningar. Här presenteras begrepp och fotometriskt grundade beräkningsmetoder, aktuella ljuskällor och armaturtyper och konkreta råd för belysningsplanering av olika sorters anläggningar. Vad gäller färg berörs ljusfärg och färgåtergivning, men däremot diskuteras inte hur färg och ljus samverkar till en helhetsupplevelse.

Seende och ljusstrålning (Liljefors 2003)

Kompendiet, som utkommit i flera något reviderade upplagor sedan 1997, har utvecklats vid det numera nedlagda ämnet Belysningslära vid KTH:s arkitekturskola.

Ger en introduktion till begrepp och problem inom *belysningsteori*, som beskrivs som ”en mera fullständig beskrivning av seendet och dess samband med ljusstrålning än vad som brukar redovisas under rubriken *belysningsteknik*”. Detta inkluderar även de grundläggande sambanden mellan ljus och färg.

Ljus inomhus (Hjertén et al. 2001)

Vänder sig till arkitekter och andra projektörer. Den är en enkel och överskådlig skrift med 108 sidor, många teckningar och lättillgängliga diagram och arkitekturfoton i svartvitt och färg. Skriften utgår från två viktiga erfarenheter: Ljuset är avgörande för vår upplevelse av en byggnad, och ljuset är en viktig pusselbit för inneklimat och energianvändning. Man betonar skillnaden mellan visuella och fysikaliska begrepp, mellan optiskt stimulus och tolkningsstimulus och mellan omgivningsseende och detaljseende. Olika aspekter av belysningsplanering och dess förutsättningar diskuteras under rubriker som *Dagsljus i byggnader*, *Utformning av rum och fönster*, *Planering för elljus*, *Ljuskällor* och *Belysningsarmaturer*. *Ljus inomhus* behandlar dock inte ljusets samverkan med rummets och byggnadernas färg.

Lärobok i belysningsteknik (Wall 2005)

Skreven för gymnasieskolans utbildning av blivande elektriker. I förordet nämns att belysning är betydligt mer än teknik, exempelvis ett verktyg för att uppleva rum, men detta har avsiktligt fått väldigt lite utrymme i boken eftersom det inte alls finns med i målet för den aktuella gymnasiekursen. Vad gäller färg finns endast ett kort avsnitt om färggivning, med krav på ljuskällor för olika ändamål.

Belysning inomhus. (Ljuskultur 1990)

Innehåller riktlinjer och rekommendationer och är utarbetad i samråd med Arbetarskyddsstyrelsen, LO, SAF och VF. År 2003 ersattes den av planeringsguiden *Ljus och rum* (Månsson 2003)

Ljus och rum (Månsson 2003)

Planeringsguide som börjar med att konstatera att ljuset skapar seendets rum. Efter en presentation av de sju visuella grundbegreppen (ljusnivå, ljusfördelning, skuggor, bländning, reflexer, ljusfärg, ytfärger) ges allmänna rekommendationer om rummet och arbetsplatsen. Vidare presenteras olika belysningsprinciper för arbetsplatsbelysning inomhus samt olika ljuskällor och möjlig ljusstyrning. En viktig del av boken utgörs av anvisningar om planering, dokumentation och kontroll (med teknisk mätning) samt belysningskrav för interiörer i form av tabeller exakt återgivna ur standarden för belysning av arbetsplatser (SIS 2003). I denna del av boken ligger focus helt på fysiskt mätbara egenskaper.

Ljus och belysning – belysning av arbetsplatser (SIS 2003)

Standardtext som delvis finns publicerad även i (Månsson 2003). För olika typer av lokaler och verksamheter anges lägsta tillåtna medelbelysningsstyrka (måttenheter lux, variationsvidd 50-2000), högsta tillåtna bländtal (måttenheter UGR, variationsvidd 16-28) samt lägsta tillåtna Ra-index (variationsvidd 20-90). Som svensk standard finns även andra anvisningar om belysning och belysningsterminologi, bl.a. (SIS 2002).

Ljus och belysning (Håkansson & Renström 2004)

Handbok om ljus, seende, ljusplanering och belysningsteknik.

Bättre belysning (Liljefors & Ejhed 1990)

Pionjärarbete som framhåller synupplevelsen och den visuella erfarenheten som viktiga kunskapskällor och understryker behovet av en förståelse av sambanden mellan ljusets fysiska och visuella aspekter. Idag finns dess synsätt och slutsatser presenterade även i en rad nyare publikationer.

Belysning och hälsa (Sandström et al. 2002)

Sammanställning av tillgängliga forskningsresultat vad gäller eventuella hälso- och störningseffekter förknippade med olika typer av belysning. Sammanställningen fokuseras på *ljusets spektralfördelning*, *ljusets modulationsgrad* och därmed flimmer samt *ljusets kronobiologiska betydelse*. Rapporten, som även innehåller en omfattande lista över referenslitteratur, kan hämtas från gupea.ub.gu.se/dspace/bitstream/2077/4289/1/ah2002_04.pdf

Betydelsen av bra belysning (Brunnström 2004)

Ingår i antologin *Goda miljöer och aktiviteter för äldre*. Artikelns tar bl.a. upp hur ögat och seendet förändras genom själva åldrandet och genom olika sjukdomar. Den formulerar vidare krav på god belysning, både i allmänhet och specifikt för synskadade och äldre människor. En undersökning refereras som visar att belysningen hemma hos äldre människor hade stor inverkan på deras livskvalitet. Ljusets samverkan med färg berörs endast marginellt.

Ljusets psykologiska inverkan (Knez 2005)

Ingår i antologin *Svensk miljöpsykologi*. och refererar vissa svenska och internationella forskningsresultat.

Se bättre i bra belysning (Brunnström 2003)

Kort artikel i en informationsskrift för äldre personer med åldersförändringar i gula fläcken. Den är inriktad på att ge konkreta råd och presenterar varken forskning eller andra referenser. Den diskuterar inte ljusets samverkan med färgen.

Nya utgångspunkter för belysningsplanering (Petersdottir 2002)

Licentiatavhandling från KTH:s arkitekturskola. Med utgångspunkt från intervjuer med aktörer från olika delar av projekterings – bygg – förvaltningsprocessen diskuteras hur dessa processer kan förbättras för att led fram till ett belysningsmässigt bättre resultat. Frågor om färg nämns endast perifert.

Hur uppfattas ljuset? Skillnaden mellan glödlampor och lågenergilampor (Konsumentverket 1999)

Rapport om två undersökningar genomförda av Gunilla Brunnström, Stefan Sörensen och Ulla Reimers. Försökspersoner har fått värdera olika ljuskällor efter att ha testat dem i sina egna hem.

Belysningsanpassning i hemmet (Alsterstad 2006)

Kort rapport skriven för arbetsterapeuter och andra yrkeskategorier som utför anpassning av belysning i hemmet, skola och arbetsplats för personer med synfunktionshinder. Den innehåller ingenting om ljusets samverkan med färgen.

Ljus i konstmuseer (Olsson 2004)

Liten skrift som behandlar konstmuseernas sätt att hänga, belysa och bevara målningar. Ett centralt tema är samverkan mellan målningarna färger och utställningslokalernas ljus.

Nordiskt ljus hemma (Sommar et al. 2004)

Genomarbetad och rikt illustrerad bok som riktar sig till en bred publik, med avslutande förteckning över typer av ljuskällor och armaturer. Boken är skriven i samarbete med ljusdesignern Eric Desmeules, psykologen och arkitekten Karl Ryberg, arkitekten Per Nimér som är designchef vid Akzo Nobel samt konstvetaren Helen Hallgren Archer.

Belysningsboken (Wilhide 2000)

Allmänt hållen och rikt illustrerad bok som framför allt riktar sig till privatpersoner. Den har ett avsnitt om Ljus och färg (sid. 168-171) som i detta sammanhang inte tillför något nytt.

Ny och framtida effektiv belysningsteknik (Magnusson 2007)

Behandlar främst lysdioder (LED). Rapporten ger en översikt vad gäller teknik och marknad. Diskussionen är avgränsad till belysning i lokaler och bostäder och hur tekniken där kan påverka elanvändningen. Ljusets färg och upplevelsemässiga kvaliteter berörs endast med ett fåtal meningar.

LED – ljus ur lysdioden (Ljuskultur 2007)

Översättning av en skrift ur den tyska serien *Informationen zur Lichtenwendung*. (www.licht.de). Den presenterar tekniken bakom LED och ger text- och bildexempel på olika användningsområden.

Energieffektiv belysning (Ljuskultur 2005)

Hjälpmiddel för inventering och energianalyser av belysningsanläggningar. Samverkan mellan färg och ljus berörs inte.

Katalogerna från företag inom belysningsbranschen innehåller ofta även allmän information om ljus och belysning. Ett exempel är *Våra vanligaste ljuskällor* (Annell 2007) som presenterar grundinformation om ljus och ljuskällor, egenskaper och användningsområden hos olika ljuskällor samt fabrikantneutrala tabeller över beteckningar och olika mätbara värden.

Belysningsforskningen i Sverige och internationellt 2000 (Knez & Löfberg 2000)

Kort rapport från Elforsk. Syftet är att ge en kortfattad översikt över problemområden inom aktuell teknisk, beteendevetenskaplig och (krono)biologisk belysningsforskning i Sverige. Den innehåller dock ingenting om färg och ljus i samverkan.

Innemiljöforskningen i Sverige 1999 (Ekberg 2000)

Rapport som främst tar upp klimataspekter av inomhusmiljön och inte är relevant vad gäller färg och ljus i samverkan

Publicerade arbeten om färg**Färgsystemet NCS. Tanke tillkomst tillämpning. Bygghälsorådets färgantologi bok 1.** (Hård & Svedmyr 1995)

NCS – det naturliga färgsystemet - har arbetats fram av ett svenskt forskarlag under ledning av Anders Hård. Boken beskriver forskningsarbetet och dess resultat och presenterar systemets praktiska tillämpning inom olika områden. I avsnitten om vårt färgseende och om systemets teoretiska grunder behandlas även sambanden mellan färg och ljus. Boken innehåller följande artiklar: *Från före Forsius till efter NCS* (Anders Hård), *Det naturliga färgsystemet* (Anders Hård), *Färgsystem i praktisk tillämpning* (Åke Svedmyr), *Färgkombinatorik* (Anders Hård)

Upplevelse av färg och färgsatt miljö. Bygghälsorådets färgantologi bok 2 (Hård et al. 1995)

Hur påverkas människor av färg? Och hur påverkas vår färgupplevelse av yttre faktorer som t.ex. ljus, avstånd och rumsvolym? I denna bok sammanfattas nästan 20 års forskning om dessa frågor av några av Sveriges främsta färgforskare. Boken innehåller följande artiklar: *Färgens inverkan på människan* (Rikard Küller), *Om färgers betydelse* (Lars Sivik),

Färg och varierande yttre betingelser (Åke Svedmyr). *Färg och rumsupplevelser* (Rikard Küller), *Rum i olika färg och ljus* (Anders Hård)

Färgsystemanalys. Byggforskningsrådets färgantologi bok 3. (Tonnquist 1995)

Gunnar Tonnquist, fysiker och en av NCS-systemets upphovsmän, presenterar grundläggande kunskaper om färgoptik, färgseende och färgstimulusmätning. Han jämför också en rad olika teorier om färgers inbördes samband, och i allt detta finns många viktiga beröringspunkter med ljuset.

Att välja färg. Byggforskningsrådets färgantologi bok 4. (Bergström 1996)(Andra reviderade utgåvan 2007)

Boken vänder sig till en bredare läsekrets än de tre första böckerna i färgantologiserien. Den sammanfattar och belyser de forskningsresultat som kan vara till nytta för praktiker inom färgsättning och design eller andra som arbetar med färgsättningsfrågor.

What colour is the red house? Perceived colour of painted facades. (Fridell Anter 2000)

Karin Fridell Anter undersöker i sin doktorsavhandling skillnaden mellan den färg man väljer på ett färgprov och den färg man ser på den färdiga fasaden, i olika väder och från olika avstånd. De viktigaste slutsatserna finns sammanfattade i boken *Färgen på huset* (Fridell Anter & Svedmyr 2003).

Färgen på huset. (Fridell Anter & Svedmyr 2003)

En lättillgänglig bok som presenterar Karin Fridell Anters och Åke Svedmyrs forskningsresultat om utvändigt färgsättning för en bredare allmänhet. Rikt illustrerad med färgfoton.

Tidskriften *Nordisk arkitekturforskning* (Dahlin & Billger 2001)

Presenterar i sitt temanummer om färg ett antal artiklar av forskare från olika länder (Maria Mercedes Avila, Aulikki Herneoja, Jan Janssens, Karin Fridell Anter, Maud Hårleman, Arne Valberg m.fl.) Huvuddelen av artiklarna är på engelska. Vissa av dem behandlar färg ur ett perceptionsperspektiv som även innefattar ljuset.

Colour perception in old age (Wijk 1998)

Helle Wijks doktorsavhandling undersöker äldre och Alzheimersjuka människors färgpreferenser och deras förmåga att särskilja, benämna och minnas färger. Resultatet kan läggas till grund för utformning av lokaler för vård och omsorg. Denna aspekt vidareutvecklas av Helle Wijk i antologierna *FÄRG LJUS RUM* (Fridell Anter 2006) och *Goda miljöer och aktiviteter för äldre* (Wijk 2004).

Om färg i allmänhet och i vår miljö (Sivik 2005)

Ingår i antologin *Svensk miljöpsykologi* (Johansson & Küller 2005). Artikeln sammanfattar tillgängliga forskningsresultat inom området.

Med färg i blicken (Naturvetenskapliga Forskningsrådet 2001)

En antologi där en rad naturvetenskapliga forskare skriver om färg ur olika aspekter. Artiklarna behandlar bl.a. norrskenets uppkomst, färgseendet hos olika djur, ädelstenars färgkemi och digitala metoder för att karakterisera bilder utifrån deras färger. I artikeln *Vad är färg?* diskuterar fysikern Pehr Sällström frågan om ljus och färgseende.

Färgperspektiv. Kunskap och forskning om färg i arkitekturen (Olsson 2004)

Gertrud Olssons licentiatavhandling behandlar färg och färgforskning ur ett historiskt-filosofiskt perspektiv. I kapitlet *Om att se och uppleva färg* diskuteras olika tänkares syn på förhållandet mellan ljus och färg. Vissa av dessa reflektioner finns även i rapporten *Färgens yta och djup* (Olsson 2007), som för övrigt främst behandlar färg i betydelsen färgmaterial.

Referenser

- Alsterstad, K. (2006). *Belysningsanpassning i hemmet*. Mölndal, Forum Vision.
- Annell (2007). *Våra vanligaste ljuskällor - kompendium*, Anell Ljus + fom.
- Bergström, B. (1996). *Att välja färg. Färgantologi bok 4*. Stockholm, Bygghälsningsrådet.
- Billger, M. (1999). *Colour in Enclosed Space*. Göteborg, Department of Building Design, Chalmers University of Technology.
- Boverket (2004). *Boverkets författningssamling BFS 2004:15*.
- Brunnström, G. (2003). Se bättre i bra belysning. *Att finna nya vägar*. Hjälpmedelsinstitutet, www.hi.se: 57-70.
- Brunnström, G. (2004). Betydelsen av bra belysning. *Goda miljöer och aktiviteter för äldre*. H. Wijk. Lund, Studentlitteratur: 59-78.
- Dahlin, Å. & M. Billger, Eds. (2001). *Nordisk arkitekturforskning /Nordic Journal of Architectural Research No. 2 2001 Colour*. Göteborg.
- Ekberg, L. (2000). *Innemiljöforskningen i Sverige 1999*, Elforsk AB rapport 00:17.
- Fridell Anter, K. (2000). *What colour is the red house? Perceived colour of painted facades*. Stockholm, Arkitektur, KTH, Stockholm.
- Fridell Anter, K., Ed. (2006). *Forskare och praktiker om FÄRG, LJUS, RUM*. Stockholm, Formas.
- Fridell Anter, K. & Å. Svedmyr (2003). *Färgen på huset*. Stockholm, Formas.
- Hjertén, R., I. Mattsson & H. Westholm (2001). *Ljus inomhus*. Stockholm, Arkus.
- Håkansson, P. & K. Renström (2004). *Ljus & Belysning. En handbok om ljus, seende, ljusplanering och belysningsteknik*, Liber.
- Hård, A., R. Küller, L. Sivik & Å. Svedmyr (1995). *Upplevelse av färg och färgsatt miljö. Färgantologi bok 2*. Stockholm, Bygghälsningsrådet.
- Hård, A. & Å. Svedmyr (1995). *Färgsystemet NCS. Tanke, tillkomst, tillämpning. Färgantologi bok 1*. Stockholm, Bygghälsningsrådet
- Hårleman, M. (2000). *Färg i norr och södervettande rum. Kulörtonförskjutning genom varierande ljusförhållanden*. Stockholm, Arkitektur, Formlära, Kungl Tekniska Högskolan.
- Hårleman, M. (2007). *Daylight Influence on Colour Design. Empirical study on perceived colour and colour experience indoors*. Stockholm, Axl Books.
- Häggqvist, P., Ed. (2007). *Stora boken om inredning*. Stockholm, Infotain & Infobooks.
- Johansson, M. & M. Küller, Eds. (2005). *Svensk miljöpsykologi*. Lund, Studentlitteratur.
- Klarén, U. (2000). *Den estetiska ytan. Om formell gestalt, analog abstraktion och logiskt expressiv symbolik*. Stockholm, Konstfack.
- Klarén, U. (2002). *Färg, Ljus och Rum - Om Gösta Wessels ljustittskåp*. Stockholm, Konstfack.
- Knez, I. (2005). Ljusets psykologiska inverkan. *Svensk miljöpsykologi*. M. Johansson & M. Küller. Lund, Studentlitteratur: 71-84.
- Knez, I. & H. A. Löfberg (2000). *Belysningsforskningen i Sverige och internationellt 2000. Elforsk rapport 00:13*. Stockholm, Svenska Elföretagens forsknings- och utvecklings AB.
- Konsumentverket (1999). *Hur uppfattas ljuset? Skillnaden mellan glödlampor och lågenergilampor*, Rapport 1999:6.
- Küller, R. (2005). Icke-visuella effekter på människan av ljus och färg. *Svensk miljöpsykologi*. M. Johansson & M. Küller. Lund, Studentlitteratur: 85-100.
- Liljefors, A. (2003). *Seende och ljusstrålning*. Jönköping, Belysningslära, Ljushögskolan, Högskolan i Jönköping.
- Liljefors, A. & J. Ejhed (1990). *Bättre belysning*. Stockholm, Bygghälsningsrådet.
- Ljuskultur (1990). *Belysning inomhus. Riktlinjer och rekommendationer*. Stockholm, Ljuskultur.
- Ljuskultur (2005). *Energieffektiv belysning. Checklistor för inventering och energianalyser av belysningsanläggningar*, Ljuskultur.
- Ljuskultur (2007). *LED- ljus ur lysdioden*, Ljuskultur.
- Magnusson, L. (2007). *Ny och framtida effektiv belysningsteknik*, Elforsk rapport 07:03.
- Månsson, L. (2003). *Ljus & rum. Planeringsguide för belysning inomhus*, Ljuskultur.
- Naturvetenskapliga Forskningsrådet, Ed. (2001). *Med färg i blicken. Årsbok 2001*. Uppsala.
- Olsson, G. (2004). *Färgperspektiv - kunskap och forskning om färg i arkitekturen*. Stockholm, KTH Arkitekturskolan.
- Olsson, G. (2007). *Färgens yta och djup. Om färgmaterialets betydelse för synupplevelsen av färg*. Stockholm, Arkus.
- Olsson, S. (2004). *Ljus i konstmuseer*. Stockholm, Arkus.

- Petersdottir, L. (2002). *Nya utgångspunkter för belysningsplanering. Modell för beställning av belysning*. Stockholm, KTH Arkitekturskolan.
- Sandström, M., U. Bergqvist, R. Küller, T. Laike, A. Ottosson & R. Wibom (2002). *Belysning och hälsa. En kunskapsöversikt med fokus på ljusets modulation, spektralfördelning och dess kronobiologiska betydelse*. Stockholm, Arbetslivsinstitutet.
- SIS (2002). *Ljus och belysning. Grundläggande termer och kriterier vid specificering av belysningskrav*. Stockholm, SIS förlag SS-EN 12665.
- SIS (2003). *Ljus och belysning. Belysning av arbetsplatser del 1, arbetsplatser inomhus*. Stockholm, SIS förlag, SS-EN 12464-1.
- Sivik, L. (2005). Om färg i allmänhet och i vår mljö. *Svensk miljöpsykologi*. M. Johansson & M. Küller. Lund, Studentlitteratur: 51-70.
- Sommar, I., T. Gyllenstierna & M. Nero (2004). *Nordiskt ljus hemma*, Forum.
- Starby, L. (1992). *Belysningshandboken. Underlag för planering av belysningsanläggningar*. Stockholm, Ljuskultur.
- Starby, L. (2006). *En bok om belysning*. Stockholm, Ljuskultur.
- Tonnquist, G. (1995). *Färgsystemanalys. Färgantologi bok 3*. Stockholm, Byggforskningsrådet.
- Wall, L. (2005). *Lärobok i belysningsteknik*. Stockholm, Ljuskultur.
- Wijk, H. (1998). *Colour perception in old age*. Göteborg, Department of Geriatric Medicine, Vasa Hospital.
- Wijk, H., Ed. (2004). *Goda miljöer och aktiviteter för äldre*. Lund, Studnetlitteratur.
- Wilhide, E. (2000). *Belysningsboken*, Forum.
- Zandfeld, E. & J. Prytz, Eds. (2006). *Inspirationsguiden Rum för Lärande*, Målaremästarna och Lokalförsörjningsförvaltningen Göteborg.